

Editörden...

Sevgili Okurlarımız,

Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi'nin 2020 yılının üçüncü sayısı olan Eylül, 21. Cilt, 3. Sayısı ile yeniden karşınızdayız. Her zaman olduğu gibi, öncelikle dergimize katkı sağlayan yazarlarımıza, hakemlerimize, okurlarımıza, Akademik Danışma Kurulumuza ve Editörler Kurulumuza sizlerin huzurunda teşekkür ediyorum. Editörler Kurulu olarak dergimizi niceliksel ve niteliksel olarak daha üst seviyelere taşımak için yoğun çaba sarf ettiğimizi sizlere bildirmek isterim.

Dergimizin bu sayısında da her zamanki gibi altı araştırma ve iki derleme makalesi yer almaktadır. Bu çalışmaları kısaca sizlerle paylaşmak istiyorum. Bu sayımızda yayımlanan ilk araştırma makalesi *Kübra AĞRI ve Emine Sema BATU* tarafından yürütülen “*Zihin Yetersizliği Olan Bireylere Yaya Becerilerinin Öğretiminde Artan Bekleme Süreli Öğretimin Etkililiği*” adlı çalışmadır. Bu çalışmada zihin yetersizliği olan bireylere yaya becerilerinin öğretiminde artan bekleme süreli öğretim yönteminin etkililiğinin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırma sürecine katılan katılımcıların ailelerinden ve bir polisten seçilen becerinin işlevselliğine yönelik görüşleri alınarak çalışmanın sosyal geçerliliği belirlenmiştir. Araştırmada yaşları 10-11 arasında değişen ve hafif düzeyde zihin yetersizliği tanısı almış 3 katılımcı ile çalışılmıştır. Çalışmada tek denekli araştırma yöntemlerinden katılımcılar arası yoklama evreli çoklu yoklama modeli kullanılmıştır. Araştırmanın bulguları tüm katılımcıların yaya becerilerini kazandıklarını, ilk katılımcının uygulama bittikten 2, 3 ve 5 hafta sonra, üçüncü katılımcının ise uygulama bittikten 1, 2 ve 4 hafta sonra sürdürdüklerini ve simülasyon ortamında edindikleri bu yaya becerilerini tüm katılımcıların gerçek ortama genellebildiğini göstermiştir. Araştırmanın sosyal geçerlilik bulguları ise araştırmaya katılan katılımcıların ailelerinin ve polislin çalışmaya yönelik görüşlerinin olumlu yönde olduğunu ortaya koymuştur.

“*Özel Gereksinimli Küçük Çocukların Ev Ortamlarının Niteliği*” adlı ikinci araştırma makalesi *Bülbin SUCUOĞLU, Kerem AVCİ, Naciye ÖZTÜRK ve Nursel BEKTAŞ* tarafından İngilizce olarak kaleme alınmıştır. Çalışmada özel gereksinimli (ÖG) küçük çocukların ev ortamlarının kalitesi incelenmiştir. Çocukların ev ortamlarının genel kalitesine ilişkin veriler Ev Ortamını Tarama Aracı'nın Türkçe Formu (EVTA-T) kullanılarak ÖG çocuğu olan 145 anneden toplanmış; annelerin katılımı ile evde bulunan oyuncakları içeren ev öğrenme ortamına ilişkin veriler ise, annelerle yapılan bireysel görüşmelerle elde edilmiştir. Çalışmanın bulguları, EVTA-T'den elde edilen kesme puanı temel alındığında ÖG çocukların %50.35'inin düşük kaliteli ev ortamlarında yaşadığını, diğer %49.65'inin ev ortamının kalitesinin daha yüksek olduğunu göstermiştir. EVTA-T'den elde edilen puanlar ile annelerin katılımı, eğitim düzeyi, gelirleri ve çocukların gelişimsel işlevleri arasında anlamlı ilişki olduğu belirlenmiştir. Bulgulara göre, ev yapımı oyuncakları olan ve olmayan ÖG çocukların ev ortamlarının kalitesi anlamlı düzeyde farklıdır. Ev ortamı kalitesini yordayan en güçlü değişken ise annelerin çocuklarının etkinliklerine katılım düzeyleridir.

Üçüncü araştırma makalesi *Mesut DEMİRBİLEK ve Faruk LEVENT* tarafından yürütülen “*Kaynaştırma Sınıflarında Özel Eğitim Alan Öğrencilere Yönelik Öğretmen Davranışlarına İlişkin Rehberlik Öğretmenlerinin Görüşleri*” adlı çalışmadır. Araştırmada kaynaştırma sınıflarında özel eğitim alan öğrencilere yönelik öğretmen davranışlarına ilişkin rehberlik öğretmenlerinin görüşleri incelenmiştir. Olgubilim deseniyle yürütülen çalışmada, 20 rehberlik öğretmeni ile görüşme yapılmıştır. Elde edilen veriler, içerik analizine tabi tutulmuştur. Rehberlik öğretmenlerinin görüşlerine göre branş öğretmenleri, özel eğitim ihtiyacı olan öğrencilere yönelik BEP planlarına özen göstermemekte ve bunu iş yükü olarak değerlendirmektedirler. Bununla birlikte öğretmenlerin; özel eğitim ihtiyacı olan öğrencilerin fark edilmesinde yeterli bilgiye sahip olmadıkları, özel eğitim bilgilerinin yetersiz olduğu ve öğrencinin yetersizlik türüne göre öğretimi uyarlamadıkları ifade edilmiştir. Aynı zamanda katılımcılar, bazı öğretmenlerin; bu öğrencileri sınıf ortamında pasif bıraktıklarını, problemlili öğrenciler olarak gördüklerini, bu öğrencilerden gerçekçi olmayan akademik beklentiler içerisinde olduklarını, sınıflarında istemediklerini, bu öğrencilerin öğrenebileceklerine inanmadıklarını ve var olan performanslarına yönelik gerçekçi bir değerlendirme yapmadıklarını belirtmişlerdir. Katılımcılar, olumsuz öğretmen davranışlarını önlemeye yönelik hizmet içi eğitim programlarının düzenlenmesi gerektiğini önermektedirler.

Nesrin SÖNMEZ ve Melike KOÇYİĞİT ÖZYİĞİT tarafından kaleme alınan dördüncü araştırma makalesi “*Özel Eğitimde Psikolojik Danışma ve Rehberlik Hizmetleri Dersinin Psikolojik Danışman Adaylarının Özel Eğitimde Öz-Yeterlik Algularına Etkisi*” adını taşımaktadır. Çalışmada psikolojik danışman adaylarıyla yürütülen “*Özel Eğitimde Psikolojik Danışma ve Rehberlik (PDR) Hizmetleri*” dersinin, adayların özel eğitimde öz-yeterlik algularına etkisi incelenmiştir. YarıdeneySEL nitelikte olan çalışmada ön-test, son-test kontrol gruplu (2x2) desen kullanılmıştır. Çalışmaya 2017-2018 bahar yarıyılında Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Programında öğrenim gören 4. sınıf psikolojik danışman adayları (n = 45) katılmıştır. Dördüncü sınıf müfredatında seçmeli ders olan “*Özel Eğitimde PDR Hizmetleri*” dersini seçen 24 aday deney grubunu, başka bir dersi seçen 21 aday da kontrol grubunu oluşturmuştur. Adayların özel eğitimde öz-yeterlik algularına etkisini belirlemek üzere “*Kişisel Bilgi Formu*” ve “*Rehber Öğretmen Özel Eğitim Öz-Yeterlik Ölçeği*” kullanılmıştır. Verilerin analizinde tekrarlı

ölçümler için ANOVA kullanılmıştır. On dört hafta boyunca yüz yüze eğitimler, okul ziyaretleri, deneyim paylaşımı, doküman inceleme gibi süreçlerle yürütülen dersin sonunda, deney grubundaki psikolojik danışman adaylarının özel eğitimde öz-yeterlik algıları düzeyi kontrol grubuna göre anlamlı düzeyde artmıştır. Psikolojik danışman adaylarının eğitim programında, adaylara özel eğitim alanında yeterlik kazandıracak nitelikte derslerin açılması yönünde önerilere yer verilmiştir.

Beşinci araştırma makalesi olan “*Özel Yetenekli Öğrencilerin Alguları Üzerinden Okul ve Bilim ve Sanat Merkezi*” adlı çalışma *Hatice ŞENGÜL ERDEM* ve *Yeşim FAZLIOĞLU* tarafından kaleme alınmıştır. Araştırma Otizm Spektrum Bozukluğu (OSB) tanısı olan bireylerin tipik gelişim gösteren kardeşlerinin psiko-sosyal özelliklerinin karşılaştırılması amacıyla yapılmıştır. Çalışma nitel araştırma desenlerinden olgu bilim deseniyle kurgulanmıştır. Çalışmaya, OSB olan kardeşe sahip 90 ve tipik gelişen kardeşe sahip 90 çocuk olmak üzere 180 çocuk katılmıştır. Çocuk Algı Testi (CAT)/Tematik Algı Testi (TAT) kardeşlere bireysel uygulanarak test protokolleri oluşturulmuştur. Protokollerin depresyon, kaygı-persekütif endişe-kastrasyon, somatizasyon, dürtüsellik, saldırganlık, agresyon, dikkat sorunları/dil bozulmaları ve kardeş kıskançlığı şeklinde oluşturulan temalar çerçevesinde içerik analizleri yapılmış ve araştırma ile karşılaştırma grubunun temalara göre yanıt sıklıkları nicel olarak karşılaştırılarak değerlendirilmiştir. Araştırmanın sonuçlarına göre OSB’li kardeşi olan çocukların psiko-sosyal gelişim açısından risk altında olduğu ve tüm temalarda karşılaştırma grubuna göre hem içerik hem de nicel olarak daha yoğun protokol içerikleri bulunduğu görülmüştür.

“*Kaynaştırma Uygulamalarında Öğretmen Yardımcısının Görevlerine İlişkin Paydaş Görüşleri: Karma Yöntem Çalışması*” adlı altıncı araştırma makalesi *Latife ÖZAYDIN* tarafından kaleme alınmıştır. Çalışmada kaynaştırma sınıflarında çalışan öğretmen yardımcısının görevleri hakkında paydaşların (öğretmen, öğretmen yardımcısı ve anne) görüşleri incelenmiştir. Çalışma nicel ve nitel yöntemlerin bir arada kullanıldığı karma yöntem desenlerinden eş zamanlı desen ile yürütülmüştür. Paydaşların görüşleri öğretmen yardımcısının yeterliklerinden oluşturulan anket ve yarı yapılandırılmış görüşme soruları ile toplanmıştır. Anket katılımcıları (n = 127) ve bireysel görüşme katılımcıları (n = 24) Ankara’nın üç ilçesindeki resmi ve özel anaokulları ile ilkokulların 1. 2. ve 3. sınıflarındaki özel gereksinimli öğrencilerin öğretmenleri, öğretmen yardımcıları ve anneleridir. Çalışmanın bulguları öğretmen yardımcılarının özel gereksinimli öğrencilerin genel eğitim sistemine erişimini ve derslere katılımını sağlama, akranları ile etkileşimini destekleme, problem davranışlarını önleme, güvenlik tedbirleri alma ve özbakım ihtiyaçlarını karşılama görevlerini yaparak öğretmene ve öğrenciye yardımcı, iletişimi kolaylaştırıcı, güvenliği ve bakıcı rolünü üstlendiklerini göstermiştir.

Esra ORUM-ÇATTIK, *Ahmet İlhan YETKİN* ve *İbrahim Halil DİKEN* tarafından kaleme alınan “*Erken Çocukluk Dönemi Otizm Spektrum Bozukluğunda Aile Merkezli Müdahaleler*” adlı çalışma bu sayımızda yayınlanan ilk derleme makalesidir. Çalışmada ailenin çocuğun yaşamında önemli yeri olan gelişimini destekleyerek onun yaşadığı toplumun kurallarına uygun olarak yetişmesini sağlayan toplumsal bir kurum olduğu belirtilmiştir. Tipik gelişen çocukların birçok beceri ve davranışı aileleriyle gün içerisinde gerçekleştirdikleri doğal yaşantılarla kolaylıkla kazanırken söz konusu otizm spektrum bozukluğu (OSB) olan bir çocuk olduğunda aynı beceri ve davranışların kazandırılmasında sistematik öğretim süreçlerine gereksinim duyulduğu vurgulanmıştır. OSB tanısının son yıllarda oldukça erken dönemlerde konulsa da ailelerin çocuklarının eğitim sürecine erken dönemde nasıl ve ne şekilde katılacaklarını bilemedikleri öne sürülmüştür. Çalışmada aile merkezli uygulamalar pek çok yetersizlik türünde ve farklı yaş grubundaki çocuklarda, beceri ve davranışların kazandırılmasında ve davranış problemleri ile başa çıkmada kullanılabilen kanıt temeli uygulamalardan birisi olarak tanımlanmıştır. Çalışmada aile merkezli uygulamaların kuramsal temelleri, erken çocukluk döneminde OSB olan çocuklar ve aileleri için önemi ve bu uygulamaların kullanımı hakkında genel bilgilere yer verilmiştir. Ayrıca erken çocukluk döneminde OSB olan çocuklarla gerçekleştirilen araştırmalar hakkında kapsamlı bilgi sunulmuş ve ileri araştırmalar için uygulamacılara ve araştırmacılara önerilerde bulunulmuştur.

Bu sayımızda yer alan ikinci derleme çalışması *Sibel DOĞAN* ve *Ömer DELİALİOĞLU* tarafından kaleme alınan “*Öğrenme Güçlüğünde Teknoloji Kullanımı Üzerine Sistemik Bir İnceleme*” adını taşımaktadır. Bu çalışmada öğrenme güçlüğü (ÖG) olan bireyleri desteklemek için teknolojiyi kullanma konusundaki araştırma çalışmalarının sistematik bir alanyazın taraması yapılmıştır. Çalışmada; 1) öğrenme güçlüğünde teknolojiyi kullanan makalelerin demografik ve yöntemsel özelliklerini belirlemek, 2) makalelerde geliştirilmek istenen becerileri ve bu becerileri geliştirmek için kullanılan teknolojileri belirlemek, 3) kullanılan teknolojilerin ÖG yaşayan öğrencilerin performanslarını nasıl etkilediği ve (4) öğrencilerin kullanılan teknolojilere yönelik algılarını belirlemek amaçlanmıştır. Bu kapsamda, 55 makaleyi kapsayan sistematik bir alan yazın taraması yapılmıştır. Yapılan incelemenin sonucunda, makalelerin çoğunun 1995-2018 yılları arasında yayımlandığı görülmüştür. Ayrıca, yürütülen çalışmalarda genel olarak çoklu yoklama deseninin kullanıldığı ve katılımcı olarak ise ilkokul öğrencilerinin tercih edildiği belirlenmiştir. İlaveten, sistematik alan yazın taraması, öğrenme güçlüğünde geliştirilmek istenen becerileri ve bu becerileri geliştirmek için kullanılan teknolojileri ortaya koymuştur. Bunlara ek olarak, kullanılan teknolojilerin öğrencilerin performanslarını olumlu yönde etkilediği ve öğrencilerin kullanılan teknolojilere yönelik algılarının genel olarak olumlu olduğu bulunmuştur.

Sevgili Okurlarımız, Dergimizin zamanında çıkması ve niteliğinin artırılması için yoğun çaba harcayan Editörler Kurulunda yer alan çalışma arkadaşlarımız *Doç. Dr. Seray OLÇAY, Dr. Öğr. Üyesi Şeyda DEMİR, Dr. Öğr. Üyesi Gamze ALAK, Dr. Öğr. Üyesi Zeynep BAHAP-KUDRET, Dr. Öğr. Üyesi Meral Çilem ÖKCÜN-AKÇAMUŞ, Dr. Öğr. Üyesi Eylem DAYI, Dr. Öğr. Üyesi Gülden BOZKUŞ-GENÇ* ile *Öğr. Gör. Şevket ÖZDEMİR* 'e ve Teknik Koordinasyon Sorumluları *Araş. Gör. Hatice AKÇAKAYA, Araş. Gör. Yasemin ŞENGÜL, Araş. Gör. Cebail KARADAŞ* ile *Araş. Gör. Samet Burak TAYLAN*'a sizlerin huzurunda çok teşekkür ediyorum.

Siz değerli okurlarımıza, yazarlarımıza ve hakemlerimize destekleriniz ve katkılarınız için tekrar teşekkür ediyorum ve süreçteki desteklerinizi ve katkılarınızı sürdürmenizi rica ederek saygılarımı sunuyorum. 2020 Aralık ta yayınlanacak olan dördüncü sayımızda tekrar buluşmayı diliyorum...

Doç. Dr. Hatice BAKKALOĞLU